

ההתפתחויות בהצעת החוק מכתב סוליאלי לראש הממשלה, שבו דיווח לו על דיווני הוועדה ועל המלצתה מה אחד להביא את הצעת החוק האקדמיה לאישור הכנסת, "בהתורת חוק ה哿תי", נושא את התאריך כ"א בטבת תש"י. על פי בקשת נציגי ועד הלשון כתוב סוליאלי שככל המוסדות שנציגיהם ישתתפו בוועד הבוחר לאקדמיה מינו כבר את נציגיהם, פרט לממשלה. כמו כן ציין שמן הרاوي שהחוק האקדמי יובא לפני הכנסת במושבה הנוכחת, משום שעובד הלשון שרוי זה יותר משנהו במצב מעבר המעכב את המשך פעולתו הייעלה.⁶¹ היה נדמה אפוא שהדברים מתפתחים בכיוון הרצוי. שר החינוך והתרבות ולמן שור (רובשוב), שנדרז למן שור ארכיה מפארת מלחה, שבלחפקידו והודיע כי אין הוא מתנגד להביא את הצעת החוק כמו שהוא לפני הממשלה. אבל הוא מבקש לשמעו את דעת שלושת עמיתיו השרים שלחו את נציגיהם לוועדה.⁶²

ולמן שור

ראשי ועד הלשון, שהוסמכו לשמש ועד מכין לישود האקדמיה, לא שקטו גם הם על שמייהם. הם נגשו עם חבר הכנסת אברהם אלמאליק (סיעת הספרדים),⁶³ שהיה העורך הראשון של העיתון "החרות" (נוסד בירושלים בתרס"ט), ואחד המשכילים הספרדים שתמך בעקבות בתחום הלשון.⁶⁴ לאחר הפניה אליו הגיע אלמאליק שאלתה לראש הממשלה כדי להזכיר את ההליכים להבאת החוק לפני הכנסת. משומן מה שאלתה זו אינה מופיעה ב"דברי הכנסת".

בסופו של דבר העלה שר החינוך והתרבות ולמן שור את הצעת החוק האקדמיה לדיוון בישיבת הממשלה שהתקיימה בכ"ט בסיוון תש"י. שני עניינים נדונו בנושא זה במשפטה: התקציב העיר שור האוצר אליעזר קפלן ביקש מה חוק לא תחייב שינוי בתקציב למוסד. שר המשפטים פנה רוזן הכהיר שהקלת החוק לא תחייב שינוי בתקציב למוסד. שר החינוך ומוסדרת ולא יותר. ראש שחזור יכתב שהמדינה תתמוך באקדמיה מבחינה כספית ומוסדרת ולא יותר. בראש הממשלה קבוע שם יתחייב התקציב נוספת, יובא הדבר שוב לעין הממשלה. ברגעוין היה נחרץ ביותר כשלטה לדיוון שאלת השם של המוסד. למרות דברי סוליאלי

61. מנאל שירות השידור סוליאלי לראש הממשלה, כ"א בטבת תש"י (10 בינואר 1950), ארכיון האקדמיה.

62. ישעיהו אברון, מזכיר משרד החינוך והתרבות, לсолיאלי, כ"א בשבט תש"י (8 בפברואר 1950), ג"מ, גל-6/1076.

63. הפגישה עם אלמאליק התקיימה כר' באדר תש"י (21 בפברואר 1950). רישום בכתב ידו של בנים-חכים, ארכיון האקדמיה.

64. נ' אפרתי, העדה הספרדית בירושלים, ת"ר-תרע"ז (1840-1917), ירושלים תש"ס, עמ' 72-73.

שהועודה איננה כובלה בהחלהותיה, אמר: "אודיע לאנשי ועד הלשון, שככל עוד לא ימציאו לנו שם עברי למוסד זה לא אביא את השאלה לישיבתה". על פי הצעתו הוחלט לאשר את הצעת החוק ולהעבירה לוועדת שרים, שהבריה יהיה ראש הממשלה, השר לענייני דתות ושר החינוך והתרבות.⁶⁵

על החלטת הממשלה קרא נסיא ועד הלשון טורסיני בעיתונים. הוא פנה לראש הממשלה, הזכיר לו כי חלפו שנתיים משעה שנוצעו עמו לראשונה בעניין יסוד האקדמיה, והביע מושאלת שהממשלה תגשים את הצעת החוק בטרם תצא הכנסת לפגרה. הוא טען שהמלך זה ייחיש את יסודת של האקדמיה ואת מינוי באי כוח הממשלה לוועדר הבוחר שלה.⁶⁶ בה בעת הגיעו לחבר הכנסת אלמלאיה השובתו של בגין, שבה הודיע לו על החלטת הממשלה וחזר על דבריו בישיבת הממשלה: "עוד הלשון נדרש לקבוע שם עברי לאקדמיה".⁶⁷

שם עברי לאקדמיה

אך על פי שהדרישה לקבוע שם עברי לאקדמיה לא הוזגה לפני ועד הלשון במישרין ובצורה נחרצת, היא לא געלה מעוני הוווער המכין. כוכו, ראש הממשלה כבר נגע בשאלת זו בטבת תש"ט, ברכרו באספה הכללית הפומבית שבה הוכרו על יסוד האקדמיה,⁶⁸ וגם אלקנה גלי חזר על כך במחаб להווער הלשון.⁶⁹ ראשי הוועד המכין הבינו שהתקשו של בגיןוון בשאלת שם עברי לאקדמיה היא משוכחה גובהה, ולמעשה תנאי שבעליו לא תקרוום הצעת החוק עור וגירדים. הם פנו אפוא בחזרה לשדי הממשלה, לחברו נסנת, לחבר הנחת הסוכנות ולאישים מתחומי התרבות והרוח. בחזרה, שחתמו עליו טורסיני ובנ'חים, הבהירו את עמדתם בדבר חשיבות השם וייחדו בעולם התרבותי, והציגו את מושאלתת של הממשלה שלמוסד העלון ללשון העברית ינתן "שם עברי דוקא".⁷⁰

דברי בגיןוון בישיבת הממשלה ובמכבתו לאלאליה הגיעו מן הסתום לדיעותם של חברי הוועד. لكن קשה שלא לתחוה על פשר הפער הגדול בין דרישת ראש הממשלה ותביעהו הבלתי מתחפרת ובין הניסוח העדין והבלתי מחייב שהם נקבעו בחזרה שלהם. אולים הם לא היו מוכנים לסתות מעמדתם זו אף על פי שהכינוו

.65. פרוטוקול ישיבת הממשלה, נ/שי, כ"ט בסיוון תש"י (14 ביוני 1950), ג'מ.

.66. טורסיני לבנג'וריון, כ"ט בثمان תש"י (14 ביולי 1950), ארכין האקדמיה.

.67. בגיןוון לאלאליה, ט' באב תש"י (23 ביולי 1950), שם.

.68. זיכרונו בדברים של האספה הכללית הפומבית לקרהת הקמת האקדמיה ללשון העברית, ירושלים תש"י, עמ' 5-7.

.69. גלי לאיתן וליאונשטייט, ר' באלוול תש"ט (31 באוגוסט 1949), שם.

.70. חדור הוווער המכין לייסוד האקדמיה, י"ד באלוול תש"י, ארכין האקדמיה.

תשובות של אשר ברש, משה שרת ויעקב דב ברקוביץ לשאלת שם עברי לאקדמיה (ארכין האקדמיה)

במגבילות השפעתם לעומת זו של ראש הממשלה. הנשאים החבקשו לחוות דעה על הצעותה שהעללה גלי במכתבו: במקומות אקדמיים – חכמיה, חכמוניה ומיחסמה, כולן מן השרש חכ"ם – או להוסיף הצעות אחרות. כאמור, כל חבריו ועד הלשון גרסו שאין להמציא תחليف עברי לשם אקדמיה המקובל בעולם התרכובי. החוקר הנודע של הלשון העברית וספרותה, דוד צבי בנעט, מתייחס בתשובהו למקומן של המילים הזורות בהתפתחות הלשון העברית:

הנטיה המוגזמת ל"טיהור" הלשון רעה חוליה היא בענייני. בכל הדורות מיימי המקרה (ובכל ספק גם לפנייהם) ועד ימינו אלה קיבלה לשונונו מילים זרות והופרתה על ידן. בלי ההשפעות הרבות מן החוץ, אשר התבטאו בדרך הטבע גם בקבלה מילים וורות, היהת תרבותנו בשפל המדרגה. אם "לשון חכמים מרפא", ראוי שתתבטא עמדתו השקולה של המוסד העליזון ללשון בישראל כלפי השקפות הפוריסטיות המגיעות לדרגת מחלת – גם בבחירת שם בין-לאומי למוסד אשר טיבו וערכו לנו ממן העמים.⁷¹

ההיסטוריה וחוקר הספרות העברית יוסף קלוזנר דן בתשובה בתפישותיהם הפוליטיות של העומדים בראשות המדינה:

סוציאליסטים בינלאומיים כבן-גוריון וחבריו הוושווים מפני מלאות אינטראציוניליות, שמרקיבות עמים ולשונות על ידי מלות משוחפות. אם בדורכם נלק' נצטרך לחפש מלות עבריות גם בשליל "אוניברסיטה" (וכבר הייתה לנו מכללה), "פרופיסור" וכדומה. אני מתנגד, איפוא, בפרינציפיו לשינוי זה.⁷²

כולם גרסו כי ההצעות שהוצעו מן השרש חכ"ם מגוחכות ואין ראיות לא מצד הצורה ולא מצד התוכן.

הספרים אשר בראש, יצחק דב ברקוביץ, יעקב כהן ודוד שמעוני, חברי ועד הלשון, התנגדו נחרצות להמיר את השם אקדמיה בשם עברי.⁷³ יתרה מזאת, הכל סברו שאללה לamodel להתערב בקביעת השם, שכן עניין זה שייך לסמכות המוסד עצמו.

71. בנעט לטורסקי, י"ז באלוול תש"י (30 באוגוסט 1950), שם.

72. קלוזנר לבנחים, כ"א באלוול תש"י, שם.

73. בראש לבנחים, כ"ה באלוול תש"י, שם; ברקוביץ לוועד הלשון, כ"ג באלוול תש"י, שם; שמעוני לטורסקי לבנחים, כ"ד באלוול תש"י, שם.

שרי הממשלה, שלא כמו חברי ועד הלשון, ששללו את רעיון המרת השם ל'צורתני', התייחסו לרגען למצוות חלופה מהשורש חכ"ם. בז'גוריון, שצדד בשם פַּחְפְּמוֹן, כתב לטור-סיני: "השם אקדמי אינו ביגלאומי אלא מקובל רק בקרב האומות ירושת התרבות היוונית-הרוואית". הוא פקפק אם משתמשים בשם זה בארץות המורה הרחוק, למשל.⁷⁴ בדעה זהה אחיו שר החוץ משה שרת גם שר לדוגמה. דוד רמז, שנמנה עם חברי ועד הלשון.⁷⁵ יצחק התחבורה יתרכז, ראנשטיין לחקר קהילות ישראל במזרח התיכון ולימים נשיאה השני של מדינת ישראל, הצעיר פַּחְפְּמוֹן, הגוזרת מהamilha פַּחְפְּמוֹני. לדעתו, יתרון הצעה שלו הוא בכך "שקל לגור ממנה שם תואר: חכםוני במובן אקדמי, כגון חבר חכםוני, השכלה חכםונית, וכוח חכםוני".⁷⁶

דוד רמז

הפעולות לייסוד האקדמיה בשנת תש"א איזנשטייט, שרכיז את המגעים עם משרד ראש הממשלה בתל אביב, שיגר לבז'גוריון מכתב ארוך שבו ביטא את תסכולו עקב ההשניה בת השנה וחizi בקידום חקיקת חוק האקדמיה:

על כל צער וועל נתקלתי בקורס השגתם של עסוקנים, בצרות לכם של מנהיגים, בחוסר הבנה מצד האזרחות העברית כלפי הגדול והקדוש שבתקפидים, שהוא הבריח התיכון לכל בניה ויצירה ושבלעדיו אנו הופכים ג מגנים ועלagi לשון, דור הפלגה.

איינשטייט, שהיה משוכנע שהשאלת ייסוד האקדמיה תאחד את כל חברי הכנסת מימין ומשמאלי, מפנה למשעה אצבע מאשימה ישירה לעבר ראש הממשלה:

מודור ומכאיב יהיה הדבר עד מאי, אם בתפקיד האחראי בראש הממשלה לא תעשה מעשה פתריר, מכريع ומופתי, מאלף ומשכגע, כדי להנחיל להוד רוממותה הלשון העברית [...] את כבודה.⁷⁷

74. בז'גוריון לטור-סיני, כ"ה בחשון תש"א, ג"מ, פ/2908.

75. רמז לטור-סיני, כ"ד באולט תש"י, ארכין האקדמיה.

76. בן-צבי לטור-סיני, י"ט באולט תש"י, שם.

77. איינשטייט לבז'גוריון, ח' בתשרי תש"א (19 בספטמבר 1950), ארכין איינשטייט, ארכין

העבודה במכון לבון.

דברים נוכחים מצד תוכנם וסוגנונם כאחד. בה בעת פנתה מזכירות ועד הלשון שוב אל חבר הכנסת אלמלאו. הוא התבקש לעמד על משמר קידומה של הצעת החוק ולעורר לנושא זה את ראש הממשלה בשיחה פרטית או בשאלתה נספה בכנסת.⁷⁸ האיזיציות הפוליטית גם היא לא הקלה על קידום הטיפול בידי סוד האקדמיה. הממשלה החדשה החדשה, השנייה במספר לאחר ייסוד המדינה, ומינויו של דוד רמז, חבר ועד הלשון, לשר החינוך והתרבות, קיוו והוא עוד שהקשרים האמינים עמו יסייעו לפטור לאalter את סוגיות ייסוד האקדמיה ואישורה על ידי הכנסת.

כעבור שלושה חודשים, בכ"א בשבט תש"א, נפגשו נשיאי הוועד טור-סיני וקלוזנר ומנהל הלשכה התרבותית איזונשטרט עם ראש הממשלה. ביוםנו כתוב בזיגוריון בין השאר: "אין להם שם עברית". מוכנים שהאקדמיה לאחר שתיזוז תקרא לעצמה שם עברי".⁷⁹ יש לשער אפוא שבפגישה סיפרו ראשי הוועד לראש הממשלה על תוצאות המשאל שערך והציעו לו להסכים לכינון אקדמיה, בתנאי שב奇特יד תימצא חלופה עברית לשם אקדמי. כמו כן הודיעו לו על מינויים של חברי הוועד הבוחר מטעם ועד הלשון ושל בא"י כוח הסוכנות והאוניברסיטה, וביקשו שהממשלה תמנה אף היא את נציגיה.⁸⁰

אבל הדברים לא הסתייעו, שכן בכ"ז באדר וראשון התפתחה הממשלה שוב, ומאותה העת פעלה כovernment מעבר עד לכינוס הכנסת השנייה בי"ח במנחם-אב תש"א.

באותם ימים נדונן בכנסת החוק לתיקון פקורת וופאי השניים. חברי הכנסת חסיה דורורי (מפא"י) ויעקב גיל (הציונים הכלליים) הציעו להמיר את המונח המקובל "מרפא שניינים" במונח "שינן", מונח שקבע ועד הלשון ונכלל בהצעת החוק שהגישה הממשלה. דורורי ציינה בדבריה כי את המונחים החדשניים חייב לקבוע חבר חכמים, הוא ועד הלשון, וכי חבר הכנסת, חשוב ככל שהוא, אינו רשאי ואני יכול לעוטה איצטלה של בלשון וחכם לשון. ועוד זאת: דורורי ציינה כי בישיבת ועדת השירותים של הכנסת, שבה נדונה ההצעה, אמר היועץ המשפטי של משרד הבריאות שכבר מוכנה הצעת חוק לקביעת סמכותו הממלכתית המוחלטת של ועד הלשון לקבוע מונחים: "זהו אקדמיה לשון העברית", וכן אמר: "אילו הקדים החוק זהה, היינו פטורים מומיוח על עצם השם, והוא ברור, שרק מוסד מסויים של אנשי תורה,

.78. מון לאלאו, ל' בתשרי תש"א, ארכיוון האקדמיה.

.79. י"א בשבט תש"א (31 בינואר 1951), אב"ג, חטיבת יומן.

.80. ראש וועבי ועד הלשון בתל-אביב לרמז, כ"ג במרחשון תש"א (3 בנובמבר 1950), ג"מ, גל-1076/6.

חכמי הלשון, הירדים ל עמוקי ההיסטוריה והתרבות העברית, והיווקים מקורות קודומות – הם הזוכים להחלטת בעניין זה".⁸¹ אף על פי שהצעתם של דורי וגיל לא נתקבלה בכנסת, דבריה נעמו מאוד לאווניהם של אנשי ועד הלשון. הם שיגרו מכתב הוקהה לשני חברי הכנסת וביקשו מדרורי, עמידה למפלגה של ראש הממשלה, שתפנה אליו ותזכיר לו את עניין הבאת חוק האקדמיה לאישור הכנסת, אשר מתמהמה ונדרחה זה החדש.⁸² ברם התפתחויות במישור הממשלה לא ענו על ציפיות הוועד המכין. ראש הממשלה, שהצעדים לקידום החוק היו תלויים אך ורק בו, היה בארצות הברית ונערך מהארץ בשלושה חודשים. ושר החינוך והתרבות דור רמז, שהיה עצם מעצמו של ועד הלשון, נפטר ביום באיר תש"א.

שני מכתבים ששלח טור-סיני קידמו את פניו של שר החוץ משה שרת עם היכנסו לתפקיד מלא מקום שר החינוך והתרבות במשאלת המעבר. בمقالת אחד הצייג נ西亚 הווער את השתלשות העובדות הנוגעות לטיפול בהצעת החוק, וכן ביקש משרות לו זו את ההחלך ולמנוח את נציגי הממשלה לוועד הבוחר.⁸³ בمقالת השני שיח לפניו את הפעולות העקרוניות והמעשיות שנתקה הוועד בשאלת קביעת שם עברית לאקדמיה מבחינה עקרונית ו מבחינה מעשית. שרת, שהקפדו על עברית מתוקנת הייתה ידועה, נמנה אף הוא עם האנשים שהתחבקשו לחזות את דעתם בדבר שם עברית לאקדמיה. בדומה לבנג'וריון סבר אף הוא שיש למצוא שם עברית למוסד. טור-סיני ביקש אפוא לחתול תושבה מפורת בטראם יוצר רשות את הסוגיה, וסייע את מכתבו בז' הלשון: "ואפשר שבום שכינוס חבר האקדמאים הראשון תהיה בו הראה זו, שמתוכה יولد המושג בשם שיקרא בו בישראל".⁸⁴ ואולם הזמן שנותר עד לסיום כהונת ממשלה המעביר היה קצר, ולא היה סיכוי שהנושא יródם בתקופה זו.

הבחירות לכנסת נערכו בתוך זמן קצר, ובו"ח במנחם אב תש"א התקנסה הכנסת השנייה. בישיבה משותפת של חברי הוועד המרכזי של ועד הלשון, החברים שנבחרו לוועד הבוחר וכמונוודים לחברות באקדמיה בעתיד, וחברי הוועד המכין לייסוד האקדמיה, הובעה התמורה רובה על ההשווות והעיכובים של הממשלה בקידום חוק האקדמיה. מקצתם צידדו בנקיטת עמדה תקיפה לנוכח הזולות בהם. חבר אחד אף הציע לדרש מהממשלה למנוח את בוחריה ולהקימ את האקדמיה קודם לאישור

.81. דברי הכנסת, כרך 8, כ"א באדר א תש"א (27 בפברואר 1951), עמ' 1208.

.82. מדן לדורי, כ"ז באדר ב תש"א, ארכיבון האקדמיה.

.83. טור-סיני לשורת, י"א בסיוון תש"א, שם.

.84. טור-סיני לשורת, י' בסיוון תש"א, ג"מ, גל-6/1076.

החווק. טור-סיני סיכם את שיחת החברים וקבע שהחלטת הוועד בעניין השם הובאה כבר לידיעת הממשלה, אבל לא הוציאו מכלל אפשרות שתובא הצעה חדשה שתתקבל על דעת הוועד. הוא ציין כי אין לו עוד "סמכות מספקת לקבוע את השם. רק לאקדמיה עצמה – תהא סמכות כזאת". לפיכך לא ראה צורך בהחלטה חדשה, כהצעת יעקב כהן, שהווoud מאשר את השם אקדמיה.⁸⁵

בפגישה עם טור-סיני הבטיח שרת להביא את חוק האקדמיה לאישור הכנסת בראשית שנת תש"ב.⁸⁶ אולם בינתיים הקימה ממשלה חדשה ובן-ציון דינגורג (לימים דינור) החמונה לשדר החינוך והתרבות.

פעולות שר החינוך והתרבות לקידום חוק האקדמיה בחשרי תש"ב נפגש טור-סיני עם בן-גוריון ותבע ממנו לכונן את האקדמיה. ראש הממשלה אמר כי הוא מקווה שהדבר יעשה בתוקף שלושה חודשים.⁸⁷ בשתי פגישות עם דינגורג, עמידתו של טור-סיני להוראה אוניברסיטה, העלו לפניו פניות טור-סיני ואיזנשטיין את מזוקתו הכספית הקשה של ועד הלשון. מצד אחד, אמרו לו, נדרש הוועד להעמיד שירותי מינווה לכל משרדיה הממשלה, לצה"ל, למפעלי התעשייה ולחקלאות; מצד אחר, הוא נתקל בקשאים בגין כספים לפעולתו. לדביריהם, המוסדות והגופים שהוווד מבקש את סיועם טוענים שעם קום המדינה מוטלת על הממשלה החובה לספק את צורכי המוסד העליון לענייני לשון המדינה.⁸⁸

הוועד רתם שוב חבר הכנסת לסייע לו בדינוי ועדת הכספיים, הפעם את אליהו אלישר, עמידתו של אלמלאליה לסייע הספרדים.⁸⁹ בה בעת פנה טור-סיני לשר האוצר אליעזר קפלן, הציג לפניו את פעולות הוועד וצריו, וציין שהוא עושה בהווה "את העבודה של האקדמיה במלואה".⁹⁰

משחלפו שלושת החודשים שנكب רاش הממשלה ולא נעשה דבר לקדם את הטיפול בהצעת חוק האקדמיה, שלח אליו טור-סיני מכתב חריף בתוכנו ובו הציב לו אולטימטים. הוא ציין כי עיכוב של יותר משנהיים בטיפול בחוק האקדמיה גרם נזק ללא תקנה למוסד ולעבודתו, ותבע פגישה "דוחפה ואחרונה". טור-סיני הודיע כי

.85. זיכון דברים, כ"ד במנחים אב תש"א (26 באוגוסט 1951), ארכiven האקדמיה.

.86. איזנשטיין לאברך, כ"ח במנחים אב תש"א (30 באוגוסט 1951), ג"מ, גל-6/1076.

.87. ל' בחשרי תש"ב (30 באוקטובר 1951), אב"ג, חטיכת יומן.

.88. טור-סיני ואיזנשטיין לדינגורג, ר' בכרמל תש"ב, ארכiven האקדמיה; איזנשטיין ואיתן לדינגורג, י"ד בכרמל תש"ב, שם.

.89. טור-סיני ומדן לאליישר, י"ח בכרמל תש"ב, שם.

.90. טור-סיני لكפלן, כ"ז בכרמל תש"ב, ג"מ, גל-6/1076.

אם לא תיקבע פגישה בתוקף שבוע, "נראה עצמנו נאלצים וזכהים לפעול בלי להוכיח לפעהה מצד המשלה".⁹¹

לראשונה בתולדות הכתבותו עם ראש הממשלה בעניין יסוד האקדמיה נקט טור-סיני לשון נחרצת כל כך. בז'יגוריון חש כנראה בסערה רוחו של נשיא ועד הלשון, השיב לו לאalter וביקש להרגיעו: "אני מבין חוסר סבלנותך, לא פחות מהה אני מעירך חשיבות המפעל של האקדמיה".⁹² בפגישה שזומנה בלשכת ראש הממשלה השתתפו בז'יגוריון, דיננבורג, טור-סיני ובן-חאים. טור-סיני טען שלושה משומות חכרי ועד הלשון, שהיו מיעודם להיבחר לאקדמיה, נפטרו והוא למלא את מקומם. וללא כל קשר להליכי חקיקת החוק, הממשלה מתבקשת למנות סוף סוף את

שני נציגיה לוועד הבוחר כדי לקיים את הבחירה "בזמן הקרוב ביותר".⁹³

динנבורג ציין שלושה נושאים הטעונים החלטת הממשלה: אישור הצעת החוק שנישחה בשעתו ועדות סוליאלי, מינוי נציגי הממשלה לוועד הבוחר ואישור נוהל הבחירה לאקדמיה שמצויע ועד הלשון. הוא סבר שיש להוסיף סעיף המגן את סמכות האקדמיה וקובע כי להחלטותיה יהיה תוקף רשמי, כפי שנקבע בהצעה ועד הלשון לממשלה.⁹⁴ ראש הממשלה סיכם את הישיבה והודיעו לדיננבורג כי בא את הצעת החוק ואת המינויים לדין במטה, והוא יסייע לו לסיים את העניין בפורום זה.⁹⁵

שר החינוך והתרבות הנחה את א' לבנה, מלא מקום הייעוץ המשפט של משרד, לגבש את הצעה כדי שיוכל להביאה בהקדם לממשלה. לבנה סבר שגם מתקוננות הממשלה לתמוך במוסד או להכיר בו, אין צורך בחוק אלא די בתקנון די בתקנון של חברה או של עמותה. וזאת ממשום ש"ההחלטה והכרעתה" של האקדמיה, שמקבשים להקנות להן "חוק רשמי", אין מיזוגות לביצוע באמצעות אכיפה חוקים, אלא ייחיבו רק בזכות "המשקל הרוחני" של המוסד. לבנה פנה אל שר ובקיש לבדר אם גם הוא סבור שאפשר להסתפק בתקנון או יש ברductio להציגו לכונן את האקדמיה על פי חוק. אם על פי חוק, יהיה צורך לצין בתזכיר לממשלה לא רק את עיקרי החוק המוצע אלא גם את השפעתו על תקציב המדינה.⁹⁶

91. טור-סיני לבז'יגוריון, י"א בשבט תש"ב, ארכיון האקדמיה.

92. בז'יגוריון לטור-סיני, י"ד בשבט תש"ב, ג"מ, פ/2908/2.

93. טור-סיני לבן גוריון, כ"ד בשבט תש"ב, ארכיון האקדמיה.

94. זיכרון דברים מפגישת נציגי הוועד המכין את יסוד האקדמיה עם ראש הממשלה ושר החינוך והתרבות, כ"ט בשבט תש"ב, שם.

95. כך כתוב בז'יגוריון בז'יגוריון בכתב בשבט תש"ב (25 בפברואר 1952), אב"ג, חטיבת יומן.

96. לבנה לשר החינוך והתרבות, ב' באיד תש"ב (27 באפריל 1952), ג"מ, גל-21331/8.

ללבון השאלות שהעללה לבנה זימן דינבורג את טור-סיני ואת בן-חכים לבירור שלושה נושאים מרכזיים: ראשית, ההצעה שתוכננה לפני הממשלה היא לחוק חוק האקדמיה. שנית, תקנון האקדמיה יובא לאישור המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע, לאחר שזו תוקם על פי חוק. שלישי, מבחינה תקציבית תיחסב האקדמיה למוסד נתמך, ודבר זה יזון בהצעת החוק, עם הסתכימות על החוקים הקיימים בעניין זה לגבי מוסדות נטמכים אחרים. כמו כן העיר שהממשלה איננה יכולה לשלוח את באי כוחה לגוף הבוחר אלא רק לאחר אישור החוק. בשיטה עורר השר גם את שאלת היחסים בין האקדמיה לשפה העברית ובין המועצה, לכשתקום, והסכים שהיחסים ייקבעו בבואה העת. בסיכום השיחה הודיעו דינבורג שם גמר הבירור יביא את ההצעה ליישיבת הממשלה הקורובה.⁹⁷

ההצעה חדשה לחוק האקדמיה

כעבור שבוע, בכ"ד באיר תש"ב, העביר היועץ המשפטי של משרד החינוך והתרבות לממונה על החקירה במשרד המשפטים הצעה חדשה לחוק האקדמיה. הצעה זו התבססה על ההצעה קודמת שעבדה יחד עם נציגי משרד המשפטים אך נכללו בה שינויים על פי הוראת דינבורג.⁹⁸ מדובר בשינויים שהוכנסו משיקולים משפטיים ובשינויים העוסקים במועד האקדמיה ובסמכויותיה לקבוע כליל לשון מחיצבים. בעודם ימים עמד דינבורג להגיש לכנסת הצעת חוק להקמת המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע. לפיכך חותמו סעיפים אחדים בהצעת חוק האקדמיה לחוק זה. בהצעה החדשה אמנם נקבעה האוטונומיה של האקדמיה, ונאמר בה שהיא "לא תהא כפופה לשום מוסד ממשלתי". עם זאת נקבע בה שהacademia "תהא נתונה לפיקוח המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע".⁹⁹ ועוד זאת: היועץ המשפטי של משרד החינוך והתרבות אף גורש שמועצת זו גם תוכל לפקח על הרכבת האקדמיה ותוננו.¹⁰⁰ אשר לסעיף הביצוע, היועץ המשפטי העיר כי מאחר שהוරחב תפקיד האקדמיה, שהיא בהצעה הקודמת "אקדמי" יותר, ומוצע עכשווי להעניק לה סמכות לעליי תוקף מחיב, יש לאמץ את דוגמת חוק המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדע, דהיינו לא להזכיר שר מסויים, אלא לתת סמכות זו לשר המתאים. גם הטעון הנוגע לתמיכת הcapsית של המדינה נושא על פי המוצע בחוק זה.

.97. זיכרון דברים של פגישה בין שר החינוך והתרבות ובאי כוח ועד הלשון, י"ז באיר תש"ב, ארכיבן האקדמיה.

.98. לבנה לידין, כ"ד באיר תש"ב (19 במאי 1952), ג'מ, גל-8/21331.

.99. הצעה שלישיית, סעיף 5, איר תש"ב (מאי 1952), שם.

.100. שם, סעיפים 7, 4.

השר אישר את ההצעה המתוונת שהגיש לו לבנה שנכללו בה העורחות של משרד המשפטים. השני החשב ביותר היה בסעיף שעסק בחחלות האקדמיה בתחום המינוח, הדקדוק, הכתיב והתעתיק, ונקבע בו שהן "תහינה מחיקות".¹⁰¹ סעיף זה נמחק וננוסח מחדש: "סמכות שר החינוך והתרבות: השר רשאי לפרסם ברשומות כללים בהתאם להחלטות האקדמיה בדבר דקדוק, כתיב ותעתיק".¹⁰² ענייני מינוח לא נכללו בו. סעיף זה גם ביטל את הניסוח המקורי בדבר "ביצוע החוק" על ידי הממשלה.¹⁰³ הנימוק לשינוי זה נתלה אף הוא בהצעת חוק המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדוע, שבה נמחק הסעיף על ביצוע החוק.¹⁰⁴

בדיוון שהיה בכנסת בקריה הראונה של הצעת חוק המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדוע, תש"ב-1952, דבר גם חבר הכנסת יצחק בן-צבי (מפא") שນבחר בתוך חצי שנה לנשיאו השני של מדינת ישראל. בן-צבי ציין כי "אין אקדמיה ממלכתית זו, ועד הלשון בזמן מדינת ישראל" דומה לוועיד הלשון הייתה קיימת תקופת השלטון הטורקי ובימי המנדט הבריטי, لكن "היא צריכה להיות למוסד לאומי אקדמי". בן-צבי קיבל על כך שאין חוק הקובע מי מוסמך לקבוע את המונחים השונים, וגרס שיש לתת נציגות לוועיד הלשון במועצה.¹⁰⁵ שר החינוך והתרבות השיב כי הוא מתutherland להצעת חוק בדבר ייסוד אקדמיה ללשון העברית, שתקבע הلقה למעשה בלשון. ברם הוא מעקב זאת עד שתקום המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדוע.¹⁰⁶

ההצעה חוק האקדמיה שהתגבשה באותו יום משרד החינוך והתרבות שונתה והותאמאה אפוא להצעת חוק המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדוע, כדי שהאקדמיה, לכשתקומו, תיכלל בין המוסדות המדעיים הנתונים לפיקוחה. משנודע لأنשי הוועיד המכין על הניסוח המעודכן של הצעת החוק להקמת האקדמיה, הם

101. שם, סעיף 2ב.

102. הצעה רביעית, סעיף 9, י"ג בסיוון תש"ב (6 ביוני 1952), שם.

103. הצעה שלישיית, סעיף 9, שם.

104. לבנה לשר החינוך והתרבות, י"ב בסיוון תש"ב (5 ביוני 1952), שם.

105. דברי הכנסת, תש"ב (1 ביולי 1952) ג"מ, ע' 2482.

106. שם, עמ' 2492. הצעת חוק המועצה למוסדות ההשכלה הגבוהה והמדוע הוגשה לכנסת ב-'בתומו' תש"ב (30 ביוני 1952). ההצעה נדונה בקריה ראשונה, והועברה לוועדת החינוך והתרבות, ולאחר כנסה של דיוונים בוועדה הוחלט להקפיאה ב-18 באוגוסט 1953. החוק שהתקבל בסופו של דבר בכנסת היה חוק המועצה להשכלה גבוהה, תש"ה-ח-1958. ראה אפשטיין, למען החופש, עמ' 145-148. נציגיו של ועד הלשון לא היו אמורים לשכת במועצה זו, אף על פי שהוא הוגדר "מורוד מרדיי".

פנו לשער החינוך והתרבות וביקשו להציג את הליך אישור החוקי על ידי הממשלה והבאתו לדין בכנסת. נימוק מרכזי היה בפיהם: נסייתו של טורדייני לארכזות הברית האמוריה להימשך חודשים מספר. הם חששו שם לא יתקדם כינון האקדמיה עד מועד יציאתו, יגרמו עיכובים גדולים "בשל הייעדרו של האדם, שהוא הכוח הפועל העיקרי". מה גם שטורדייני היה מופקד על הפעולות השוטפת ועל הפעולות הקשורות בהיערכות הוועד להקמת האקדמיה. לכן רצוי שלכל הפעולות מתקבלת החלטה על יסוד האקדמיה וייחזרו חבריה כל עוד טורדייני בארץ.¹⁰⁷

107. בונחים ומון לדינבורג, כ"ז בסיוון תש"ב, ארכיבן האקדמיה.